

УДК 378.4:378.1

Левченко А. О.,

кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри економіки, менеджменту та комерційної діяльності,

Царенко І. О.,

аспірант кафедри економіки, менеджменту та комерційної діяльності,

Горпинченко О. В.,

асистент кафедри економіки, менеджменту та комерційної діяльності,
Центральноукраїнський національний технічний університет

Особливості формування освітнього потенціалу Кіровоградської області: стан та напрями розвитку

В умовах формування економіки, заснованої на знаннях та компетенції, рушійною силою розвитку будь-якої території, як регіону, так і країни в цілому, є людський капітал, адже саме він є ключовим пріоритетом стратегічного розвитку в сучасних умовах трансформаційних перетворень. Людський капітал, як ніякий інший ресурс, сприяє зростанню продуктивності праці, завдяки чому впливає на зростання доходів як самого власника, так і національного доходу в цілому.

Як показує зарубіжний досвід, на рівень розвитку людського капіталу впливає сфера вищої освіти, адже саме освітні інституції продукують нові знання, інноваційно-орієнтовані, з огляду на вимоги сучасного середовища, як у вигляді безпосередньо нових знань, розробок, так і випускників, які працевлаштовуючись, забезпечують вищу продуктивність праці, аніж працівники без вищої освіти.

Сьогодні, в умовах, визначеної державою, стратегії децентралізації економіки України, досить гостро постає питання стратегії розвитку регіонів, що можливе лише шляхом забезпечення таких територій висококваліфікованими кадрами, підготовка яких здійснюється вищими навчальними закладами (ВНЗ). Проте, маємо дисбаланс цього аспекту: регіональні ВНЗ, які є основним постачальником робочої сили на регіональні ринки праці користуються попитом серед учнів регіональних шкіл з більш низькими результатами зовнішнього незалежного оцінювання (ЗНО), таким чином, уже “на вході”, потенціал таких випускників є нижчим аніж у випускників інших “столичних” ВНЗ, куди направляються абітурієнти з максимальними балами. Вважаємо, що ступінь засвоєння знань студентами в університеті, базово, залежить від ступеня знань та навичок, засвоєних студентами в школах, що й виступає гіпотезою даного дослідження.

Підтвердженням даного взаємозв’язку можуть слугувати висновки попереднього дослідження, в ході якого було встановлено, що області, випускники шкіл яких склали ЗНО з найвищими результатами є областями з найвищими якісними позиціями у підготовці майбутніх фахівців та є найбільш популярними серед абітурієнтів, як осередок накопичення нових знань [1, с. 79], та, окрім того, середовищем створення науково-технічних парків за участі університетів.

Метою даного дослідження виступає аналіз освітнього потенціалу Кіровоградського регіону у спектрі дослідження якості підготовки майбутніх студентів у школах області, співставлення результатів ЗНО з середнім балом вступників регіональних ВНЗ.

Аналізуючи рис. 1, спостерігаємо наступне: у 2016 році у Кіровоградській області успішно склали ЗНО (180-200 балів) з української мови – 656 осіб, з математики – 96 осіб, історії України – 200 осіб, фізики – 13 осіб, хімії – 40 осіб, біології – 110 осіб, географії – 47 осіб, англійської мови – 100 осіб, російської мови – 1 особа та з німецької мови – 1 особа.

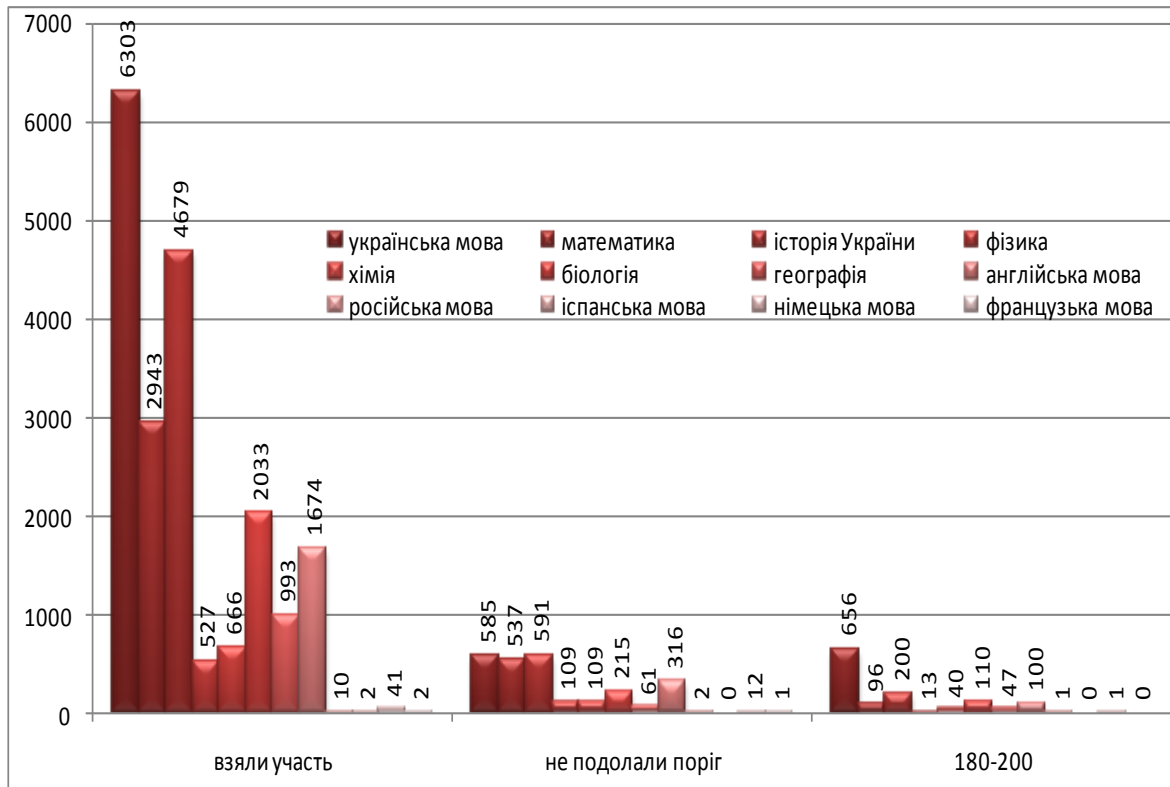

Рисунок 1 – Аналіз результатів ЗНО у 2016 році по Кіровоградській області, у розрізі предметних дисциплін, бали

Джерело: побудовано авторами на основі [2].

На рис. 2 нами було проаналізовано аплікаційні заяви вступників та зарахованих до ВНЗ Кіровоградської області у розрізі середнього балу за сертифікатами ЗНО. Звідси спостерігаємо, що лише 36 заяв із результатом 190-200 балів та 153 заяви із 180-190 балів було подано до регіональних ВНЗ, що становить 14,9% від загальної чисельності осіб із такими результатами. До регіональних ВНЗ не вступив жоден студент з такими результатами. Це свідчить про те, що університети області не були пріоритетними серед абітурієнтів. Найбільша чисельність абітурієнтів (166 осіб), що стали студентами першого курсу регіональних ВНЗ, мала середній бал сертифікатів ЗНО – 130-140 балів.

До регіональних ВНЗ вступають випускники шкіл області з досить низькими результатами ЗНО. В результаті, професорсько-викладацький склад університетів працює зі студентами, потенціал яких є значно меншим, ніж в університетах, де вступають апліканти з високими балами ЗНО, що вимагає більше сил та часу не лише на засвоєння матеріалу, а й на здатність продукувати щось нове та креативне такими студентами.

Описана вище ситуація впливає на результат освітнього процесу, зокрема, конкурентоспроможність випускників ВНЗ. Як підтвердження нашої гіпотези, наводимо результати дослідження вітчизняних вчених. Відповідно до проведеної ними

кластеризації регіонів України за результатами оцінки конкурентоспроможності випускників ВНЗ, отримано наступні результати: найвищими оцінками конкурентоспроможності відрізняються випускники ВНЗ м. Києва; випереджають інші регіони також Львівська, Одеська та Харківська області. Для регіонів-лідерів характерні високий рівень розвитку ринку праці й ринку освітніх послуг, значні фінансові можливості для інноваційної діяльності, наявність сформованих наукових шкіл. Для регіонів-аутсайдерів (серед них і Кіровоградська область), притаманні найнижчі показники якості вищої освіти і підготовки фахівців, найвищий рівень безробіття, найнижчий рівень оплати праці, високий ступінь зносу основних засобів, обмежені можливості інвестування інноваційної діяльності, низька якість робочих місць через невисоку заробітну плату [4, с. 151].

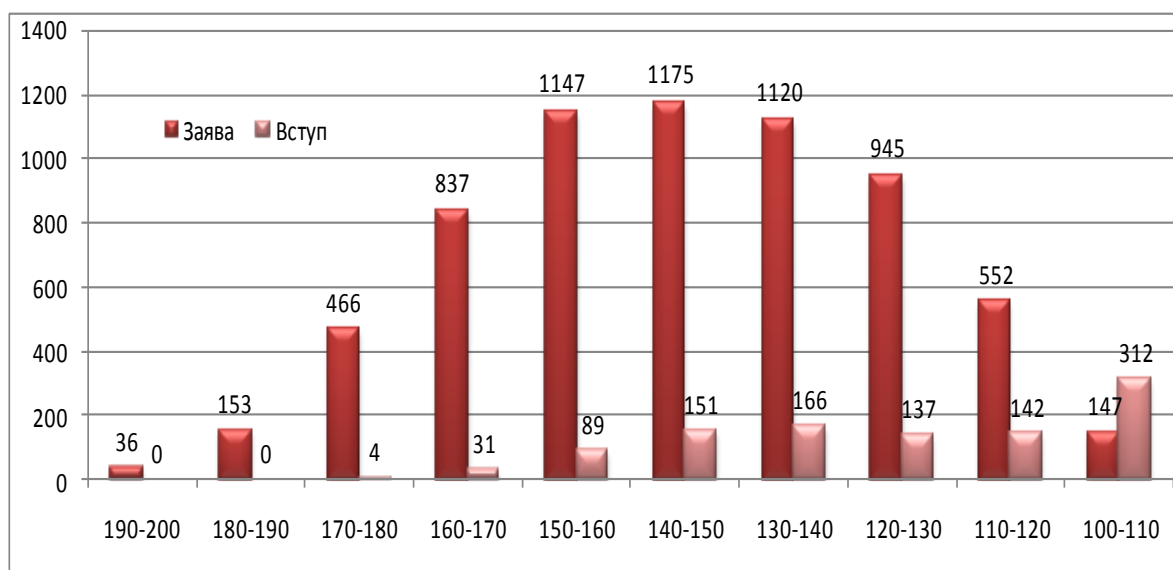

Рисунок 2 – Аналіз вступу за результатами ЗНО у 2016 році по ВНЗ Кіровоградської області, од.*

* Аналіз охоплює дані вступних кампаній Центральноукраїнського національного технічного університету, Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені В. Винниченка, Кіровоградської льотної академії

Джерело: побудовано авторами на основі [3].

За даними рис. 3 спостерігається наступне: середня заробітна плата у Кіровоградській області у 2016 році становила 4927 грн., що на 23,9% менше від середньої по Україні та на 55,6% від середньої заробітної плати у м. Київ. Аналогічна динаміка зберігалась протягом 2014-2016 років, що однозначно не може стимулювати майбутніх фахівців до працевлаштування на регіональному ринку.

Більше того, в сучасних умовах переходу до інноваційної моделі розвитку, інноваційна налаштованість підприємств відіграє значну роль у якості потенційного робочого місця випускника.

З рис. 4 видно, що інноваційна активність підприємств є досить низькою. Проте, лідерами є області, які одночасно є лідерами у попиті на освітні послуги та конкурентоспроможність випускників. Частка кіровоградських підприємств, що впроваджують інновації у загальноукраїнській кількості лише 3%, що є значно нижчим, ніж у інших областях, у порівнянні: Харківська область становить 13,4%, м. Київ – 10,8% та Львівська область – 8,4%.

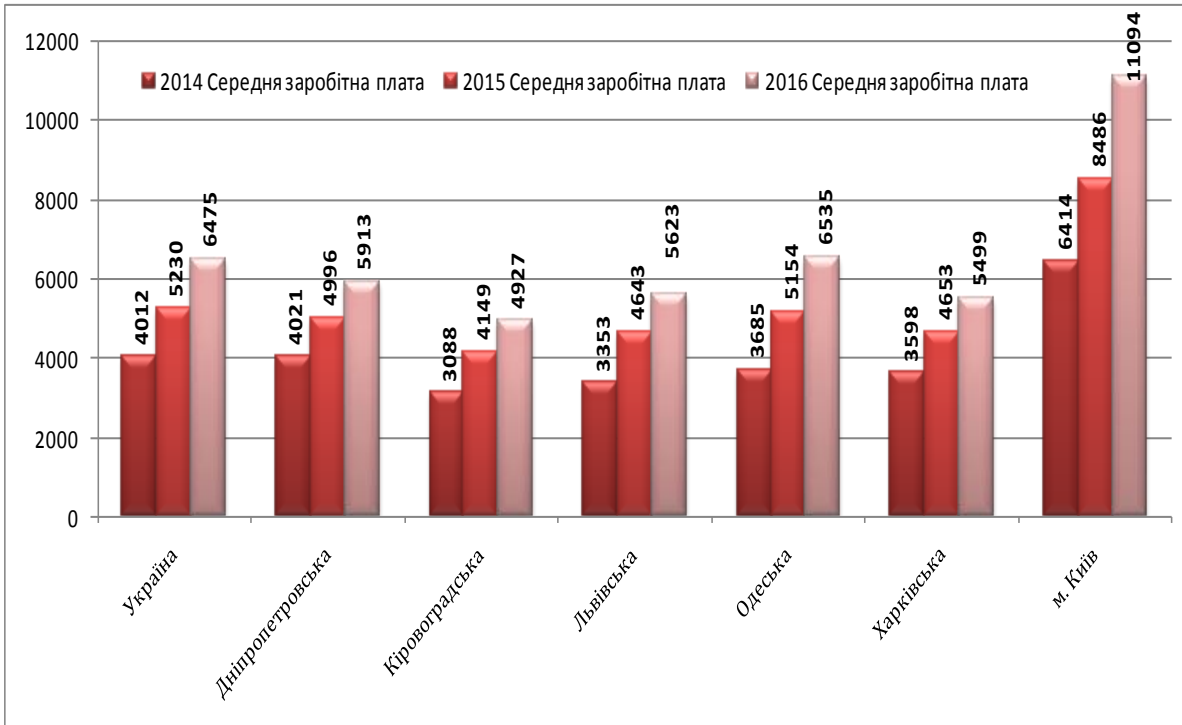

Рисунок 3 – Аналіз середньої заробітної плати по областях України (вибірково) та середньої по Україні протягом 2014-2016 років, грн.

Джерело: побудовано авторами на основі [5].

Рисунок 4 – Кількісний аналіз підприємств, що впроваджували інновації по областях України (вибірково) та загальної по Україні протягом 2014-2015 років, од.

Джерело: побудовано авторами на основі [6].

Таким чином, Кіровоградський регіон, з огляду на результати ЗНО, має значний освітній потенціал, проте не використовує його у повній мірі. Втрачається освітній потенціал з причини відтоку найбільш схильних до навчання та генерування нових ідей абітурієнтів до більш престижних регіонів України. Це не лише дестабілізує ситуацію у регіональних ВНЗ, а й, в результаті, призводить до зменшення кількісних та якісних

характеристик його людського капіталу, що в першу чергу, знижує здатність до інноваційної активності. Усунути дану проблему можливо лише шляхом забезпечення відповідного середовища, в першу чергу, заробітної плати [7] та, як результат, підвищення соціально-економічного рівня населення. Останнє можливе, на нашу думку, шляхом поглиблення співпраці органів місцевої влади, бізнесу та вищих навчальних закладів. З огляду на тенденції світової економіки, саме такий симбіоз дає змогу ефективно розвивати як регіональну, так і національну економіку.

Список літератури

1. Царенко І.О. Проблеми підготовки висококваліфікованих кадрів ВНЗ України в умовах формування інноваційної моделі економіки та напрями їх вирішення / І.О. Царенко // Проблеми і перспективи інноваційного розвитку економіки: матеріали XX ювілейної міжнар. наук.-практ. конф., 7-11 верес. 2015. – К.; Одеса, 2015. – Т. 1, ч. II. – С. 75-81.
2. Український центр оцінювання якості освіти. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://testportal.gov.ua/reg/>
3. Інформаційна система “Конкурс”. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.vstup.info/2016/i2016o12.html#reg>
4. Інноваційний вимір розвитку вищої освіти України: сучасний стан та перспективи : [монографія] / за заг. ред. О.М. Левченка. – Кіровоград : Ексклюзив-Систем, 2016. – Ч. I. – 580 с.
5. Середня заробітна плата за регіонами за місяць. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2017/gdn/reg_zp_m/reg_zpm17_u.htm
6. Наукова та інноваційна діяльність в Україні. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/publnauka_u.htm
7. Горпинченко О.В. Формування системи безперервної професійної підготовки в умовах становлення інноваційної моделі економіки України / О.В. Горпинченко // Збірник наукових праць. Економіка і організація управління. – ДонНУ, 2016. – С. 383-390.